

Вікторія Шуль,

*здобувач другого(магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
факультету педагогіки і психології,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник: Наталія Олексюк,
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ВРАЗЛИВИМ КАТЕГОРІЯМ НАСЕЛЕННЯ В ОБ'ЄДНАНІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Постановка проблеми. В умовах воєнної агресії росії в нашій державі надзвичайно актуальною у науковому та публічному просторі стала тема соціальних послуг. Адже з'явилися нові соціальні групи, які потребують цих послуг, і яких не було в Україні раніше – це учасники бойових дій, ветерани війни та члени їх сімей, вимушено переміщені особи, жителі окупованих/деокупованих територій, колишні військовополонені й інші категорії населення, постраждали внаслідок війни. Окрім того, відбулася реформа децентралізації, яка наділила об'єднані територіальні громади новими повноваженнями, а разом з тим делегувала їм і нові обов'язки. Зокрема, щодо надання на місцевому рівні якісних соціальних послуг для людей, які їх потребують [3].

Тому сьогодні вкрай постає необхідність в обґрунтуванні заходів щодо оптимізації змісту та урізноманітнення механізмів надання соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах, здійсненні ефективного контролю за їх відповідністю до визначених державних соціальних стандартів, посиленні взаємодії органів виконавчої влади й громадськості у сфері їх надання [1, с. 19]. Вищезазначені чинники зумовили актуальність і вибір теми нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Метою функціонування системи надання соціальних послуг є розв'язання життєвих проблем, від яких

потерпають окремі особи чи соціальні групи [6, с. 4]. При цьому система надання соціальних послуг повинна підтримувати потребувачих, допомагати у: створенні умов для самостійного розв'язання ними власних життєвих проблем; відновленні втрачених ними навичок і функцій позитивно спрямованої життєдіяльності; подоланні або мінімізації впливу негативних наслідків обставин, які вони не в змозі подолати за допомогою наявних у них ресурсів [5].

Основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику, подолання складних життєвих обставин та/або мінімізацію їх наслідків особам/сім'ям, які перебувають у цих обставинах, схарактеризовані в Законі України «Про соціальні послуги» (2019). Самі ж соціальні послуги Законом визначені як дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Щодо складних життєвих обставин, то вони нормативно-правовими документами визначаються як обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які вони не можуть подолати самостійно [2; 4].

Окрім означених понять, в Законі зазначено, що отримувачами соціальних послуг є особи/сім'ї, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах. Що стосується вразливих груп населення, то це особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників. На основі аналізу наукової літератури та досвіду роботи у центрі надання соціальних послуг вважаємо за доцільне зазначити, що до таких чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини, відносяться: інвалідність; часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті; невиліковні хвороби й хвороби, що потребують тривалого лікування; психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин; бездомність; безробіття; малозабезпеченість особи; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною; насильство за ознакою статі; домашнє насильство; потрапляння в ситуацію торгівлі

людьми; похилий вік; шкода завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією тощо [2; 3; 5].

Соціальні послуги можуть надаватися у центрах соціального обслуговування, які функціонують в об'єднаних територіальних громадах, центрах зайнятості, закладах охорони здоров'я, освіти, культури тощо. Як зазначено в статті 13 Закону України «Про соціальні послуги» соціальні послуги надають: установи/заклади надання соціальних послуг (стаціонарні, реабілітаційні, тимчасового перебування); інші установи/заклади соціальної підтримки (обслуговування), у тому числі спеціалізовані служби підтримки осіб постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі; недержавні підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, благодійні, релігійні організації, фізичні особи – підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності. До надання соціальних послуг, згідно Закону, можуть залучатися і волонтери [2].

Залежно від кінцевої цілі соціальні послуги поділяються на: соціальну профілактику (запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потраплянню особи/сім'ї в такі обставини); соціальну підтримку (допомога особі/сім'ї подолати складні життєві обставини); соціальне обслуговування (мінімізація впливу на особу/сім'ю негативних наслідків складних життєвих обставин, підтримка, допомога з включення у громаду). До базових соціальних послуг, що надаються у громаді максимально наближено до проживання осіб, які їх потребують, відносимо: догляд вдома; денний догляд; підтримане проживання; соціальну адаптацію; соціальні інтеграцію та реінтеграцію; надання притулку; кризове втручання; фізичний супровід людей з інвалідністю; супровід під час інклюзивного навчання; консультування, інформування; соціальний супровід; представництво інтересів; соціальну профілактику; посередництво (медіація), переклад жестовою мовою; догляд та виховання дітей в умовах наближених до сімейних; натуральну допомогу [5].

Так, наприклад, у процесі надання послуги «соціальна адаптація» фахівець із соціальної роботи центру надання соціальних послуг, що функціонує в територіальній громаді, повинен надати особі/сім'ї допомогу в: аналізі життєвої ситуації, визначенні основних проблем, шляхів їх

вирішення, складанні плану виходу з складної життєвої ситуації; залученні отримувача до вирішення власної складної життєвої ситуації; наданні інформації з питань соціального захисту; навчанні, формуванні та розвитку соціальних навичок, умінь, соціальної компетенції; представництві інтересів; корекції психологічного стану та поведінки в повсякденному житті; психологічній підтримці; в оформленні документів; працевлаштуванні; зміцненні/відновленні родинних та суспільно корисних зв'язків; організації клубів за інтересами, клубів активного довголіття, університетів третього віку; організації денної зайнятості та дозвілля; організації груп самодопомоги [6, с. 27].

При реалізації послуги «соціальна реабілітація» її отримувач може розраховувати на допомогу в: навчанні, формуванні, розвитку й підтримці соціально-побутових навичок (самообслуговування, комунікації, позитивної поведінки, приготування їжі, користування грошима, орієнтування тощо); забезпеченні технічними засобами реабілітації, навчанні навичкам користування ними; психологічну підтримку, у тому числі шляхом організації та координації підтримки за принципом «рівний-рівному»; нормалізації психосоціального стану і підвищенні якості життя; організації дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності, терапії працею; отриманні інформації з питань соціального захисту [1, с. 33].

Важливо, що при наданні однієї і тієї ж соціальної послуги різним категоріям населення та в кожному конкретному випадку в межах однієї категорії фахівець із соціальної роботи, спільно з отримувачем послуги, розробляє індивідуальну траєкторію її реалізації.

Висновки. Таким чином, надання соціальних послуг вразливим категоріям населення в об'єднаній територіальній громаді є надзвичайно актуальною проблемою сьогодення і від її вирішення залежить налагодження їх нормальної життєдіяльності. Зміст соціальної послуги визначається специфікою категорії отримувача, результатами оцінки його потреб, ресурсами центру надання соціальних послуг. У подальшому вважаємо за необхідне дослідити особливості надання соціальних послуг кожній із вразливих категорій населення.

Список використаних джерел:

1. Вакуленко О. В. Залучення місцевих громад до вирішення проблем дітей, сімей та молоді, які опинилися у складних життєвих обставинах: метод. рек. К. : Держсоцслужба. 2010. 108 с.
2. Закон України «Про соціальні послуги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
3. Концепція участі та методи залучення населення до розвитку територіальної громади. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=156> (дата звернення: 16.03.2023).
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року № 587 «Про організацію надання соціальних послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-п#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
5. Слосанська Г. І. Теорія і практика підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у територіальних громадах. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12839> (дата звернення: 16.03.2023).
6. Соціальна робота у громадах: методичні рекомендації до самостійної роботи / уклад. Т. В. Петренко. К. : НАУ. 2013. 52 с.

Оксана Юрчак,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка*

Науковий керівник: Ігор Зубрицький,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка*

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ
СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ СІМ'ЯМ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У
СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ**

Постановка проблеми. Відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 в Україні введено воєнний стан, який